

MAHMUD DERVIŠ

KORIFEJ PALESTINSKE

POEZIJE OTPORA

Halim Grabus

Palestina, *zemlja meda i mlijeka*, kako je nazvaše drevni Kaneanci, više od pedeset godina podnosi gorku sudbinu i trpi pod okovima cionističke okupacije. Nažalost, izgleda da će takva situacija potrajati još dugo.

Arapci su oduvijek gajili posebne osjećaje prema poeziji i pjesnicima. Zato nije čudno da pad Palestine pod izraelsku upravu označava postanak naročite vrste poezije, jedinstvene u arapskoj književnoj tradiciji i poznate kao poezija otpora (šīr el-mukavama).

Postanak palestinske poezije otpora

Poezija je uvijek imala posebno mjesto u kulturnoj tradiciji Arapa. Pomoću poezije pjesnik izražava svoje lične emocije i osjećaje. Međutim, Palestincima, posebno nakon stvaranja cionističke države¹ 1948. godine, poezija predstavlja kolektivni izraz narodnog otpora, borbe za slobodu i žaljenja za otetom domovinom.

Zapravo, prirodno je da se svaki Palestinac koji voli poeziju nadahnjuje stihovima pjesnika kao što su to Ebu Salma, Mahmud Derviš, Mu'in Basisu, Salim Džubran, Samih el-Kasim, Tavfik Zejjad, Fadva TuKan i mnogi drugi. Prema tome,

¹ Pojava antisemitizma u Evropi nagnala je Teodora Hercla, osnivača Cionizma, 1896. godine, da pokuša iznaći političku soluciju iznesenu u knjizi "Jevrejska država" (The Jewish State) i predloži formiranje jevrejske države u Argentini ili Palestini.

ljudima čija je ljubav prema poeziji stoljećima prisutna i veoma izražena tokom prošlosti, nije iznenađujuće da gubitak Palestine označava postanak savremene palestinske poezije. "Gubitak Palestine formirao je tragičnu stvarnost koja je odredila unutarnju klimu, što je dovelo do toga da se palestinska poezija počela razvijati kasnih četrdesetih", piše Sulejman.²

Gubitak domovine imao je veoma snažan uticaj na psihu palestinskih pjesnika, ali i na samu poeziju. Palestinska književnost predstavlja sastavni dio arapske književnosti i sve do 1948. godine je bila pod direktnim uticajem egipatskih, sirijskih i libanskih pisaca koji su bili na čelu književnog pokreta tokom prve polovine 20. stoljeća. Međutim, nakon 1948. godine, prema riječima Josepha B. Abbouda, otpočinje jedan novi književni pokret koji potvrđuje veoma značajan napredak u kvalitetu i načinu pisanja književnih djela.³

Neki autori koji se bave arapskom književnošću Palestine, smatraju da «*poezija otpora počinje Balfurovom deklaracijom o osnivanju Izraela, ali je više onih koji tvrde da poezija otpora počinje šezdesetih godina ovoga stoljeća, odnosno a aktivnim, organiziranim i omasovljenim otporom*

² <http://www.aljadid.com/features/0401gabriel.html>, Vol. 4. No. 22 (Winter 1988.), citirano prema Judith Gabriel: "Tragedy expressed via new literary forms infuses half century of Palestinian poetry".

³ <http://www.dawn.com/2003/01/06/int16.htm>, itirano prema Joseph B. Abboud: "Poetry of resistance in occupied Palestine".

palestinskih Arapa izraelskom genocidu”.⁴

Istaknuti predstavnik palestinske poezije otpora Mahmud Derviš je vjerovatno najistaknutiji predstavnik palestinske poezije otpora i poznat je arapskoj čitatalačkoj javnosti po svojoj inspirativnoj i herojskoj ljubavi prema Palestini. Njegova porodica je 1948. godine izbjegla pred napadima izraelske vojske u Liban i tamo je, u izbjeglištvu, ostala godinu. Tada mu je bilo šest godina. Agresori na njegovu domovinu su mu ukrali djetinjstvo i sve što ono nosi sa sobom. Njegovi dječjački snovi i maštanja su nestali u vatri, a tragedija koja je zadesila njegov narod ga je učinila zrelim čovjekom i nametnula mu odgovornost starijih. Shvatio je da je njegova tragedija “*nastala sa tragedijom cjelokupnog naroda*” i da je njegovo djetinjstvo, kako kaže Derviš, “*bilo žrtva agresije i nepravde*”.⁵ Od tog vremena se Mahmud Derviš suprotstavlja se agresiji, neprijateljstvu, mržnji, tlačenju, ponižavanju, protjerivanju, ubijanju i svim drugim oblicima represalija koje trpi palestinski narod. Godinu dana je trpio u neimaštini, oskudici i bijedi na jugu Libana, a zatim se *krišom* vratio u Palestinu i vidio da je njegovo selo do temelja razrušeno, a na tom mjestu počela izgradnja jevrejskog naselja za ljude koje nije poznavao.⁶

Dervišova porodica se preselila u jedno arapsko selo, gdje je odrastao. Osnovno i srednje obrazovanje je završio u Galileji. U školi je učio po izraelskom školskom sistemu, a živio je u *arapskom sektoru* kojim je upravljala izraelska vojna vlada. Nakon završetka srednje škole, preselio se u Haifu, gdje se počeo baviti novinarstvom. Ipak, nije postao *dobar Arap*. Pridružio se Izraelskoj komunističkoj partiji (*Rakah*) 1961. godine, u kojoj je ostao sve dok nije napustio Izrael 1971. godine. Izraelske vlasti su ga počele proganjati pod optužbom da se *krišom uvukao u Izrael*. Neprestano ga

4 Esad Duraković, *Mahmud Derviš: Otpori*, Bagdala, Kruševac, MCMLXXXIV, str. 5.

5 Citirano prema: Muhammad Dakrub, *Mahmud Darwiš: al-ša'ir wa al-naqid*, predgovor Darwišovom *Diwanu*, Dar al-'Awda, Bayrut, 1971. str. 6.

6 Stvaranje države Izrael, između ostalog, značilo je brisanje Palestine sa mape i uništenje 417 palestinskih sela. Darwišovo selo al-Birwa (između Yassura i 'Ahihuda) jedno je od njih.

je proganjao osjećaj da je *palestinski izbjeglica u Palestini*. Ovo traumatično djetinjstvo je ostavilo neizbrisiv trag na pjesniku. Nakon toga su uslijedila protjerivanja, hapšenja i prisilno određivanje mjesta boravka. Od tada pa sve do danas, Mahmud Derviš se, svojim perom i pjesmama, aktivno suprotstavlja i bori protiv agresije, tiranije i cionističkih težnji da zatru i unište biće palestinskog naroda.

Još kao mladić je počeo pisati poeziju. Prvu zbirku poezije ‘*Asafir bila adžniha* objavio je kad je imao devetnaest godina (1960.). Pjesnik pjeva o svakodnevnim represalijama koje proživljava palestinski narod, opisuje napeto stanje u kome se nalazi i oslikava tužnu tragediju koja ga je zadesila, jer mu izraelske vlasti ograničavaju kretanje i određuju prisilno mjesto boravka: “*Moji prijatelji osjećaju zabrinutost zbog mene. Tužni su zbog mojih progona, hapšenja i naredbe o prisilnom mjestu boravka koja ograničava slobodu mog kretanja po domovini. Sve to je postalo sastavni dio mog života... Sjedim u svojoj sobi svaku večer i nestrpljivo očekujem izlazak sunca, jer mi je zabranjen izlazak iz kuće nakon zalaska sunca. Dodijelili su mi veliku počast time što su moje kretanje vezali za sunce. Sjedim u sobi, čitam, slušam muziku i čekam policiju. Svakoga dana, u četiri sata poslije podne, javljam se u policiji i potvrđujem svoje prisustvo... Ja na to gledam pjesnički: Dan smo podijelili na dvoje – njima pripada noć, a meni dan*”.⁷

Postaje svakodnevna pojava sve što je neprirodno. Opasnost od hapšenja, protjerivanja, atentata i drugih oblika tiranije vrebala na svakom koraku i u svakom momentu. Kad imamo zo u vidu, onda možemo razumjeti Dervišove stihove iz pjesme *Posljednja molitva*:

Čini mi se da je moj život kratak,
i da sam putnik na ovoj zemlji.
Čini mi se da će bodež prevare
probosti moja leđa,
a novine će zapisati:
“*Borio se*”.⁸

7 Intervju je objavljen na hebrejskom jeziku za novine koje je izdavala Komunistička partija, 19. 11. 1969. Citirano prema: Muhammad Dakrub, *op. cit.*, str. 11, 12.

8 Mahmud Darwiš, *Diwan Mahmud Darwiš*, zbirka ‘*Ašiq min Filastin*, Dar al-'Awda, Bayrut, trinaesto izdanje 1989., str. 351.

Do 1966. godine, palestinski Arapi koji su ostali na okupiranim teritorijama bili su pod vojnom vlašću i podvrgnuti velikom broju sigurnosnih pravila, uključujući i obavezu posjedovanja dozvole za kretanje unutar zemlje. Zbog neposjedovanja ličnih dokumenata, pjesnik je bio pod stalnom prismotrom izraelske policije. U periodu između 1961. i 1969. godine, hapšen je nekoliko puta i zatvaran u kućni pritvor, iako nije počinio nikakvo krivično djelo, osim što je pisao poeziju i putovao po zemlji bez dozvole.

Dervišovo putešestvije

Tokom svoga boravka u Haifi, izvjesno vrijeme je radio kao novinar i prevodilac za *El-Džadid*, a bio je urednik časopisa *El-Ittihad*, koji je izdavala *Rakah*, Komunistička partija Izraela. Pjesnik je, zatim, 1970. godine otišao u Moskvu na studij političke ekonomije, gdje je ostao godinu. Nakon toga se počinje seliti iz jednog mjesta u drugo. U Kairo je otišao 1971. godine i počeo raditi za vodeće egipatske dnevne novine *El-Ahram*. U Bejrut odlazi 1973. godine i ubrzo se pridružio Palestinskoj oslobodilačkoj organizaciji (PLO). Obavljao je funkciju pomoćnika direktora Palestinskog istraživačkog centra u Bejrutu i pomagao u izlaženju školskog časopisa *Palestinska pitanja*, koji je izdavao Centar za palestinske studije. Nedugo zatim je postao direktor Centra i urednik časopisa. Izvjesno vrijeme je živio na Kipru, potom u Tunisu, Jordanu i Francuskoj. Bio je aktivno uključen u politiku i obavljao je nekoliko važnih pozicija u Odjelu za kulturu PLO-a.

Faze razvoja Dervišove poezije

Mogu se razlikovati tri faze razvoja Dervišove poezije. Prva faza obuhvata period do 1971. godine, prije nego je napustio Izrael. Druga faza je od 1971. do 1982. godine i treća od 1982. godine do danas. U zbirci poezije *Asafir bila adžniha* (1960.), Derviš se uglavnom pridržavao tradicionalne forme i stila. Ljubavna lirika u ovoj zbirci je nedovoljno izražena. Njegova druga zbirka poezije *Avrak el-zejtun* (1964.) proslavila

ga je i donijela mu naziv palestinskog pjesnika otpora. U arapskom svijetu ga mnogi pamte po ovoj zbirci poezije.

Glavna tema kojom se bavi Dervišova poezija je gubitak Palestine. Iako je stalno zaokupljen palestinskim pitanjem, način na koji to izražava je tokom godina znatno evoluirao. Glavne teme pjesama koje su nastajale u prvom periodu su ljubav i politika. Političke pjesme se odlikuju polemičkim i izazivačkim tonom. Negirajući cionističke pretenzije, on stalno naglašava da Palestinci imaju neporecivo pravo na svoju zemlju. Cilj ovih pjesama je da ojačaju odlučnost palestinskog naroda na otpor izraelskim napadima i nastojanjima da ih protjeraju iz domovine. Svi umjetnički i estetski zahtjevi su direktno podređeni politici. Pjesme s ljubavnom tematikom doživljavaju transformaciju tako da, naprimjer pjevajući o voljenoj ženi, on misli na domovinu. To je karakteristika kasnije Dervišove poezije. Preobražaj je potpuno očigledan u zbirci *ʿAsik min Filastin* (1966.). Stalno se naglašava pjesnikova intimna povezanost sa domovinom, tako da, u onim pjesmama koje nastaju u narednom periodu ona doživljava preobražaj u mističku povezanost. Derviš je razočaran situacijom u kojoj se nalazi arapski svijet, tako da ta neosporna činjenica dovodi do unutarnjeg obrata u njegovoj poeziji. Dervišovo poimanje domovine je, ustvari, temeljno pitanje koje on tretira u svojoj poeziji, radovima i revolucionarnoj aktivnosti. Domovina trpi pod cionističkim jarmom duže od pedeset godina. Nije to izmišljena domovina. To je Palestina. On je *palestinski izbjeglica u Palestini*, izbjeglica u svojoj domovini. Lopovi su oteli i okupirali zemlju, protjerali njeno stanovništvo. Kako se takvo stanje ne bi zadržalo, neophodno je osloboditi domovinu od okupatora. Potrebno je vratiti Palestince u zemlju i Palestinu vratiti njenim stanovnicima. *“Mi nismo našli ovu zemlju u legendama i bajkama, niti na stranicama starih knjiga. Nismo formirali ovu zemlju onako kako se formiraju udruženja i organizacije. Ona je oblikovala nas. Ona je naš otac i naša majka. Nemamo drugog izbora. Mi nismo kupili domovinu u nekoj agenciji ili prodavnicu, niti smo je usvojili. Niko nas ne prisiljava da volimo svoju zemlju. Mi smo njen sastavni dio i zbog toga ona pripada nama,*

*a mi pripadamo njoj. Pred nama se nameće izazov: da pognemo ramena i napustimo našu domovinu ili, pak, da ostanemo i borimo se. Naravno, odabrali smo da ostanemo i borimo se.”*⁹

Zbirka *Uhibbuki ev la uhibbuki* (1972.) sadrži sedamnaest pjesama o Palestini. Njegova poezija izražava snažne osjećaje prema izgubljenoj domovini i govori o palestinskoj borbi za neovisnost. Upotrebljava jednostavan stil i vokabular. Također, koristi riječi iz svakodnevnog govora radi jačeg i efektnijeg načina izražavanja i postizanja intenzivnih osjećaja. U poeziji prve faze Dervišovog stvaralaštva glavni lik je bio junak otpora koji se nikad ne predaje i ne posustaje u borbi za slobodu i nezavisnost palestinskog naroda. Kad je njegova pjesma *Ašik min Filastin* trebala biti objavljena, predstavljena je izraelskoj cenzuri, koja je predložila da se umjesto *Palestina* koristi riječ *Eretz Israel*.

Palestinski identitet

Insistiranje na svome identitetu je rezultiralo pojavom vjerovatno najpoznatije palestinske pjesme u svijetu *Bitaka huvijja* (*Lična karta*),¹⁰ u kojoj pjesnik govori: “*Zapiši! Ja sam Arap*”. Dervišova pjesma *Bitaka huvijja* je jedna od najpopularnijih pjesama koje je napisao. Kad se diskutira o palestinskom identitetu, ona se neizostavno navodi. Pjesnik se obraća navodnom izraelskom pisaru, koji se uvijek naljuti i pocrveni od bijesa kad čuje riječ *Arap*. Nezamislivo je da neko može isticati arapsku nacionalnost nakon 1948. godine. Na početku pjesme, Derviš poručuje:

Zapiši!

Ja sam Arap.

Broj moje lične karte je pedeset hiljada.

Imam osmero djece,

a deveto će doći nakon ljeta.

Ljutiš li se!?

⁹ Mahmud Darwiš, *Nešto o domovini*, članak je objavljen u časopisu *al-Džadid*. Citirano prema: Muhammad Dakrub, *op. cit.*, str. 25, 26.

¹⁰ Mahmud Darwiš, *Diwan*, zbirka *'Awraq al-zaytun*, Dar al-'Awda, Bayrut, trinaesto izdanje 1989. str. 73. Radost iščitavanja pjesme u originalu je neuporedivo veća, ali pripremajući se za ovaj rad odvažili smo se i ponudili njen prijevod na naš jezik.

Ironija riječi *Arap* je ključna u ovoj pjesmi. Pjesnik, ili arapski čovjek, obraća se izraelskom službeniku i spominje riječ koja, s jedne strane, Izraelcima označava inferioran položaj, a s druge strane, Arapima predstavlja sinonim ponosa, slave i dostojanstva. On nastoji uvjeriti službenika kako neće prestati voljeti svoje porijeklo i izgubiti dostojanstvo, bez obzira na činjenicu što će život za njega, kao Arapa, biti veoma težak.

Zapiši!

Ja sam Arap.

Sa drugovima radim u kamenolomu,

imam osmero djece,

donosim im hljeb,

odjeću i sveske

iz kamena...

Ne preklinjem za pomoć pred tvojim vratima,

niti se ponižavam

pred ulazima u tvoju palaču.

Pa, ljutiš li se!?

Zapiši!

Arap sam ja.

Imam ime bez titule,

strpljiv sam u zemlji

u kojoj su svi ljudi srditi.

Moji korijeni...

sežu u doba prije postanka vremena,

prije početka brojanja godina,

prije čempresa i maslinovog drveća

i prije nicanja trave...

Moj otac... potiče iz porodice orača,

a ne iz povlaštene klase.

Moj djed je bio seljak,

niti plemenita roda, niti ugledna porijekla.

Sjaj sunca me podučavao

prije nego sam naučio čitati.

Moja kuća je poput čuvarove kolibe,

sagrađena od drveća i trske.

Jesi li zadovoljan mojim položajem?

Imam ime bez titule!

Zapiši!

Ja sam Arap.

Kosa mi je crna kao ugalj,

a oči boje kahve.

Moje odlike su:

Na glavi ima šal sa vrpcom,

*a dlanovi su mi tvrdi kao kamen...
i izgrebu ono što dotaknu.
Moja adresa je:
Ja sam iz najzabačenijeg sela... zaboravljenog,
čije ulice nemaju imena,
a svi njegovi mještani su na poljima i u
kamenolomu.
Pa, ljutiš li se!?*

*Zapiši!
Arap sam ja.
Oтели ste vinograde mojih predaka,
i zemlju koju sam obrađivao,
zajedno sa svojom djecom.
Niste nam ostavili ništa,
niti mojim potomcima,
osim ovog kamenja.
Pa, hoće li i njega oduzeti
vaša vlada... kao što se priča!?*

*Zato zapiši
na početku prve stranice:
Ja ne mrzim ljude,
niti otimam njihovu domovinu.
Ali, ako ogladnim,
hranit ću se mesom uzurpatora.
Pazi! Čuvaj se moje gladi,
i moje srdžbe!*

U Dervišovim pjesmama je primjetna postepena promjena od duboke žalosti za otetom domovinom do srdžbe i prijatnje agresorima. Ali, uprkos srdžbi i prijatnjama tiranskom režimu, pjesnik nikad ne dovodi u pitanje suživot između palestinskog i jevrejskog naroda. U prvoj fazi, Derviš je objavio još *Ahir el-lejl, Kraj noći*, (1967.), zatim *Javmijjat džurh Filistini, Dnevnik palestinske rane* (1969.), i *El-Asafir tamutu fi el-Džalil, Slavuji umiru u Galileji* (1970.).

Situacije iz svakodnevnog života, prilike u kojima živi njegova familija i prijatelji, pejzaži rodne grude postaju predmet pjesnikovog razmišljanja u izgnanstvu. Nostalgija za Galilejom, Haifom, planinama i morskom obalom Palestine je veoma izražena u pjesmama druge faze. Dervišova prva zbirka poezije u izgnanstvu *Uhibbuki ev la uhibbuki, Volim te ili ne volim* (1972.), predstavlja direktnu promjenu

u načinu pisanja poezije. Boraveći u izgnanstvu, daleko od domovine, u njegovoj poeziji se javlja čitav niz pojedinosti iz ličnog života. Riječi, slike, uspomene i snovi, isprepleteni sa ranama i smrću, ključni su termini u njegovoj poeziji. Snovi i uspomene na voljenu ženu neprimjetno se prožimaju sa govorom o domovini, tako da je veoma teško pronaći nit koja ih razdvaja. Derviš nam priča tužnu priču o razdvojenosti i patnji koju trpi zbog toga što je prisiljen da bude daleko od *voljene*.

Veoma je naglašena Dervišova sklonost poslaničkim tradicijama triju velikih monoteističkih religija. Križ, raspinjanje na križu, a naročito rane i žrtvena smrt, stalni su motivi. Također, Derviš često spominje proroke iz Starog zavjeta, a posebno Isaiju i Jeremiju, koje poziva da osude nepravedne izraelske postupke prema palestinskom narodu. Paradoksalno je da su Palestince prognali iz domovine oni koji sebe nazivaju prognanima. Izraelci su se vratili u *domovinu iz progonstva* i palestinski slučaj opisuju kao tragičnu ljudsku sudbinu. Oni tvrde da su Palestinci bili okupirali njihovu domovinu i da je logično rješenje da nastave živjeti u arapskim zemljama iz kojih su došli.

U toku druge faze, dok je boravio u izgnanstvu, objavio je *Muhavala rakm 7, Pokušaj broj 7* (1974.), zatim *Tilka suratuha va hadha intihar el-ášik, To je njena slika, a ovo smrt ljubavnika* (1975.), *Ahmed el-Za'tar* (1976.), *'A'ras, Svetkovine* (1977.)... Dervišov *Divan*, koji uključuje prvih devet objavljenih zbirki poezije, štampan je nekoliko puta. Napisao je sedam proznih djela.¹¹

Dervišovo pjesničko stvaralaštvo se nastavljae kontinuirano tokom treće faze. Pjesme koje je napisao nakon izraelske invazije na Liban 1982. godine, ostavile su neizbrisiv trag na treći period njegovog stvaralaštva.

Zbirke *Kasida Bejrut* (1982.) i *Madih el-zill el-áli* (1983.) sadrže narativno kazivanje o veoma važnim događajima koji su obilježili taj period. Ove zbirke predstavljaju povratak jednostavnijem, neposrednijem i jasnijem

¹¹ Mnogobrojne pjesme i članci koji su objavljeni u raznim časopisima, kao i određeni broj televizijskih i novinarskih reportaža, još uvijek nisu sakupljeni. Izbori iz njegove poezije prevedeni su na 22 svjetska jezika.

stilu u odnosu na pjesme koje su nastajale u drugoj fazi. U ovim zbirkama dolazi do izražaja Dervišov interes za poslaničku tradiciju. Pozivajući se na Muhammeda, a.s., on nastoji podstaknuti arapske režime da ne ostavljaju Palestinke i Libance na nemilost izraelskoj agresiji. Posebno je razočaran indolentnošću naftom bogatih arapskih monarhija. Derviš veoma efektno upotrebljava jezik, stil i motive iz Kur'ana i poslaničke tradicije.

Trn u oku

Mahmud Derviš Izraelcima predstavlja mnogo više od protjeranog palestinskog pjesnika koji govori o sudbini svoga naroda i stalno piše o njoj. On, prije svega, čini da taj govor postane nacionalni program koji se nudi na uvid budućim generacijama. Zbog toga on, prema mišljenju većine izraelskih intelektualaca, predstavlja *trn u oku*.

Mahmud Derviš je pratio zbivanja u izraelskom društvu i bio je dobro upoznat sa onim što se događalo u izraelskoj kulturi. Edward Said kaže da je "Derviš bio jedan od rijetkih Arapa, koji su bili poznati i upućeni u stvaralaštvo poznatih hebrejskih pjesnika. Njegovo poznavanje prilika u izraelskom društvu je mnogo koristilo predstavnicima PLO-a. Uticaj bilo kojeg drugog palestinskog književnika na izraelsko društvo ne može se mjeriti sa njegovim".¹² Bivši izraelski ministar obrazovanja Yossi Sarid predložio je da se neke Dervišove pjesme uvrste u jevrejski školski plan i program.

Mahmud Derviš poručuje da "proizvodi otpor nastavak okupacije i negiranja prava palestinskom narodu na slobodan život i domovinu. Sve dok postoji terorizam i okupacija, dok se negira pravo palestinskom narodu na opstanak i domovinu, dok cionizam provodi svoju politiku bit ćemo daleko od međusobnog razumijevanja, daleko od mira, a blizu propasti".¹³

12 Članak je objavljen u *Grand Street*-u, broj 48., zima 1994. Edward Said kritički se osvrnuo na prijevod Darwišove pjesme *Ahada 'ašara kawkaba 'ala akhir al-mašhad al-andalusi*, na engleski jezik. Članak je na arapski jezik preveo Subhi Hadidi.

13 Citirano prema: Dakrub, *Mahmud Darwiš, op. cit.*, str. 33. Treba spomenuti da je ovo Darwiš izrekao dok je bio

U pjesmi *Oče, ja sam Jusuf*¹⁴ Derviš je naveo slučaj iz Kur'ana o poslaniku Jusufu i podijelio bol sa njim, jer su ga braća odbacila. Neke od njegovih herojskih poema su postale popularne kao pjevane pjesme. Poznati pjevač Marcel Halifa prepjevao je ovu pjesmu.

Oče, ja sam Jusuf.

Moj oče, braća me ne vole i ne žele da budem s njima.

Napadaju me, gađaju kamenjem i vrijeđaju, žele da umrem kako bi me mogli hvaliti.

Zaključali su vrata tvoje kuće i ostavili me vani,

i otjerali me s polja.

Oče, zatrovali su moje grožđe

i polomili igračke, oče moj.

Kad je puhnuo povjetarac i poigrao se mojom kosom,

pozavidjeli su mi i razbjesnili se na mene i na tebe.

Šta sam im skrivio, oče!?

Leptiri su sletjeli na moja ramena,

klasje mi se naklonilo

a ptice su kružile oko mojih dlanova.

Pa, šta sam to ja uradio, oče!?

Zašto baš ja!?

Ti si me nazvao Jusufom,

a oni me baciše u bunar,

i optužiše vuka,

a vuk je milostiviji od moje braće.

Oče moj, jesam li pogriješio prema nekome kad rekoh:

da sam sanjao jedanaest zvijezda, sunce i mjesec,

i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše?

U vrijeme opasnosti i ljudske tragedije, pisac nastoji pronaći način kako bi izvršio svoju moralnu zadaću i ulogu koja sjedinjuje njegov

u Izraelu, u doba kada je terorizam bio svakodnevna pojava, a mržnja prema Arapima veoma izražena, pod cionističkom upravom. Mahmud Darwiš i njegove kolege bez ikakvog straha, iako se susreću sa smrću svakodnevno, pjevaju o svojoj domovini, narodu i neporecivom pravu na svoje mjesto pod suncem. Borba protiv tiranije postala je sastavni dio njihovih života.

14 Muhammad 'Anani, *al-Mukhtar min šir' Mahmud Darwiš, Mahradžan al-qira'a li al-džami'* 2001., Kairo, str. 90. Knjiga je štampana pod pokroviteljstvom gospođe Suzan Mubarek.

književni integritet i želju da u javnosti probudi osjećaje za univerzalnim vrijednostima, od kojih je najvažnija sloboda. Mahmud Derviš to predstavlja na najbolji način.

Međunarodne nagrade i priznanja

Derviš je dobitnik brojnih priznanja i međunarodnih nagrada, uključujući: nagradu *Lotos* (1969.), nagradu *Ibn Sina* (1982.), *Lenjinovu nagradu za mir* (1983.), francuski orden *Vitez umjetnosti i nauka* (1993.), a odlikovan je i *Nagradom za kulturnu slobodu*, koju dodjeljuje fondacija Lannan (2001.).

Bio je pod velikim uticajem El-Mutanabbija, pjesnika *mahdžera* i savremenih pjesnika, kao što su to Kabbani i El-Sajjab. Od zapadnih pjesnika na njega su veliki uticaj izvršili Garcia Lorca, Pablo Neruda, Yeats, Derek Walcott i poljski pjesnici, prije svega Symborska. Derviš je osnovao i postao urednik književnog časopisa *El-Karmel* (1981.). Dok se još oporavljao od srčanog udara (1984.), jednoglasno je izabran za predsjednika Udruženja palestinskih novinara i pisaca. Postao je član najvišeg Izvršnog komiteta PLO-a (1987.), da bi, zbog neslaganja sa Sporazumom iz Osla, dao ostavku na mjesto u Izvršnom odboru. Trenutno većinu vremena provodi u Ramali.

Summary

MAHMUD DARWISH
THE CORYPHEUS OF THE PALESTINIAN RESISTANCE
POETRY

Halim Grabus

Mahmud Darwish is probably the most prominent representative of the Palestinian *resistance poetry* and is well known to the Arabic readers for his inspirational and heroic love for Palestine. He began writing poetry as a young man. His first book of poetry, *Asafeer billa ajneeha*, was published when he was nineteen. During his life in Haifa, he was a journalist and translator for *Al-Jadid* and an editor of *Al-Ittihad* magazine, published by the "Rakah" communist party. He moved to Cairo in 1971 and started working for the leading Egyptian newspapers *Al-Ahram*. He moves to Beirut in 1973 and soon joins the Palestinian Liberation Organization (PLO). He won numerous prizes and international awards. He was greatly influenced by *Al-Mutanabby* and the *Mahjeer* poets as well as by the modern poets like *Qabbani* and *Al-Sayyab*. From among the Western poets, the greatest influences were Garcia Lorca, Pablo Neruda, Yeats, Derek Walcott and Polish poets, most of all Symborska. Darwish founded and edited a literary magazine *Al-Carmel* (1981). While still recovering from a heart attack (1984), he was unanimously elected president of the Organization of the Palestinian Journalist and Writers. He became a member of the highest Executive Committee of the PLO (1987), only to resign later over his disapproval of the Oslo Accords. Currently, he spends most of his time in Ramalah.

موجز

محمود درويش
رائد شعر المقاومة الفلسطينية

حليم غرابوس

يعتبر محمود درويش أحد أبرز ممثلي شعر المقاومة الفلسطينية، وقد عرفه جمهور القراء العرب بحبه البطولي والملهم لفلسطين. بدأ نظم الشعر منذ أيام شبابه الأولى، وفي التاسعة عشرة من عمره صدر له أول ديوان بعنوان "عصافير بلا أجنحة". عمل أثناء إقامته في حيفا صحفياً ومترجماً في صحيفة "الجديد" وكان محرراً لصحيفة "الاتحاد" التي كان يصدرها الحزب الشيوعي (راكاح). انتقل إلى القاهرة سنة 1971 وبدأ يعمل في صحيفة "الأهرام". وفي عام 1973 ارتحل إلى بيروت وانضم إلى صفوف منظمة التحرير الفلسطينية. حصل درويش على العديد من الشهادات التقدير والجوائز العالمية، وكان متأثراً جداً بالمتنبي وشعراء المهجر وبالشعراء المعاصرين أمثال القباني والسياب. من الشعراء الذين كان لهم أثر كبير عليه نذكر غارسيا لورسا Garcia Lorc ويايلو نيرودا Pablo Neruda وبياتس Yeats وديرك والكوت Derek Walcott والشعراء البولنديين وأولهم سيمبورسكا Symborska. أسس درويش سنة 1981 مجلة "الكرمل" الأدبية وأصبح محرراً لها. وفي عام 1984 وبينما كان يتعافى من أزمة قلبية ألمت به تم انتخابه وبالإجماع رئيساً لاتحاد الصحفيين والكتاب الفلسطينيين. وفي عام 1987 أصبح عضواً في اللجنة التنفيذية العليا لمنظمة التحرير الفلسطينية، ولكنه استقال من عضوية اللجنة هذه لعدم موافقته على اتفاقية أوسلو. وهو اليوم يمضي معظم وقته في مدينة رام الله.